

онізм, сюрреалізм, екзистенціалізм), міждискурсивно-го взаємозбагачення. Усі ці чинники і детермінували появу феномену української новелістики 1920-х років, багатство й своєрідність якого ми лише почали осягати.

Список використаних джерел:

1. Васильченко С. Синя стьожка : [новела] / Степан Васильченко // Життя й революція. – 1926. – №1. – С. 16–17.
2. Виноградов І.А. Вопросы марксистской поэтики: Избранные работы / Иван Виноградов; [сост. Г. Белая; авт. вступ. ст. М. Поляков]. – М.: Сов. писатель, 1972. – 423 с.
3. Денисюк І.О. Літературознавчі та фольклористичні праці : У 3 т., 4 кн. / І.О. Денисюк. – Т. 1 : Літературознавчі дослідження. – Кн. 1. – Львів : [у надраг.: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка], 2005. – 432 с.
4. Жанр // Літературознавча енциклопедія : У 2 т. / [авт.-уклад. Ю.І. Ковалів]. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – Т. 1. – С. 364.

5. Лейдерман Н.Л. С веком наравне. Русская литературная классика в советскую эпоху : [Монографические очерки] / Наум Лейдерман. – СПб : Златоуст, 2005. – 366 с.

6. Лейтес А., Яшек М. Десять років української літератури (1917–1927): Біобібліографічний покажчик / О. Лейтес, М. Яшек, ред. С. Пилипенко. – Т. 1. – Х. : ДВУ, 1928. – 672 с.

7. Медведев П.Н. (Бахтин М.М.) Формальный метод в литературоведении / П.Н. Медведев (М. М. Бахтин). – М. : Лабиринт, 1993. – 207 с.

8. Пономарева Е.В. Стратегия художественного синтеза в русской новеллистике 1920-х годов : [монография] / Е.В. Пономарева. – Челябинск : Библиотека А. Миллера, 2006. – 452 с.

9. Поэтика русской литературы конца XIX – начала XX века. Динамика жанра. Общие проблемы. Проза : [монография] / [ред. В.А. Келдыш, В.В. Полонский]. – М. : ИМЛИ РАН, 2009. – 829 с.

10. Теория литературных жанров : [учеб. пособие для студ. высш. проф. образ. / М.Н. Дарвин, Д.М. Магомедова, Н.Д. Тамарченко, В.И. Тюпа; под. ред. Н.Д. Тамарченко]. – М. : ИЦ "Академия", 2012. – 256 с.

Надійшла до редколегії 10.09.2012

Ленская С., канд. филол. наук, докторант
КНУ ім. Т. Шевченка, Київ

СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ЖАНРОВЫХ СТРУКТУР В УКРАИНСКИЙ МАЛОЙ ПРОЗЕ 1920-Х ГОДОВ

Статья посвящена рассмотрению эволюционных процессов, которые происходили в сфере малых эпических жанров в первой трети XX века: циклизация малой прозы, фрагментарность, трансформация художественно-выразительных средств и жанрообразующих факторов в новелле и рассказе. Хаотичность действительности периода "красного ренессанса" обусловила изменения в структурной парадигме в жанрах новеллы и рассказа, а разнообразие и разновекторность стилевых исканий мотивировали синтез как стратегическую доминанту развития жанровой системы.

Lenska S., PhD, Postdoctoral Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

STRATEGIES OF DEVELOPMENT OF GENRE STRUCTURES IN THE UKRAINIAN SMALL PROSE OF THE 1920-S YEARS

Article deals with the evolutionary processes that occurred in small epic genre in the first third of XX-th century: the cyclization of small prose, fragmentation, transformation of artistic and expressive means, genre factors in the genres of novellas and short stories. Due to the chaos of reality during "red renaissance" period the structural paradigm in genre novellas and short stories was changed. Diversity and difference of style searches were the synthesis motives of strategic dominance of the genre system.

УДК 82-3 : 262.14 Лепкий

І. Приліпко, канд. філол. наук, докторант
КНУ ім. Тараса Шевченка, Київ

ДУХОВЕНСТВО Й ЦЕРКВА В ІСТОРИЧНОМУ ДИСКУРСІ Б. ЛЕПКОГО

У статті розкриваються особливості зображення духовенства, церковно-релігійних відносин в історичній повісті "Вадим" та в пенталогії "Мазега" Б. Лепкого. Увага акцентується на з'ясуванні специфіки образів духовних діячів, на достовірності зображених письменником історичних реалій.

Ключові слова: духовенство, історичні факти, образ, церква.

Як виходець із родини священика, Б. Лепкий (1872–1941) знав і розумів особливості життя західноукраїнського духовенства кінця XIX – початку XX ст., про що свідчать його твори, у яких зображується побут священиків ("Барометер" (1897), "Веселка над пустирем" (1930), "Рішівся" (1941)), розкривається діяльність духовенства у контексті суспільно-політичних, церковно-релігійних, воєнних подій ("Зломані крила" (1897), "Дзвони" (1915), "Біла пам'ятника" (1919)). Тема духовенства є однією з головних і в історичній прозі Б. Лепкого. Художньо моделюючи певну історичну епоху, події та образи героїв, письменник значну увагу приділяв розкриттю церковно-релігійних проблем, реалістичному зображенню постатей духовних діячів, акцентуючи на їхній важливій ролі в історичних подіях, у долі визначних особистостей певного історичного періоду.

У повісті з княжих часів "Вадим" (Львів, 1930 р.) у контексті розгортання сюжетної колізії про взаємини Малуші (дружини князя Святослава) й княжого дружинника Вадима розкривається образ отця Григорія – першого священика Київської Русі, духівника княгині Ольги. Образ отця Григорія моделюється на основі синкретизму історичних фактів та художнього домислу: "Не з простого коліна отець Григорій рід свій виводив. Його предки високими достоїнствами бували, в кунах-соболях ходили, з володарями пирували. Але він, зади-влений у величну постать Константина-філософа, еще

нарицаемого Кирила, пішов по його слідах і от у Київ забрів" [2, с. 550]. Поєднуючи історичний та легендарний матеріал, письменник показує процес поширення перших паростків християнства, підкреслює роль у цьому княгині Ольги та отця Григорія, який перед офіційним прийняттям християнства в Київській Русі "кілька літ Господне слово проповідує, чільне зерно в неораний переліг кидає" [2, с. 550]. Б. Лепкий акцентує увагу на складній місії отця Григорія, показує непевність його перебування на землі, де панувало язичництво: "Почував себе в тому дивному городі, мов на самітнім острові. Як же далеко звідтіля до його рідної Болгарії, до Цареграда, в якому провів найкращі літа, набираючись наук усяких [...]" [2, с. 550]. Отець Григорій розуміє, що в країні, де панує язичництво, нова релігія важко й повільно проникатиме до серця й свідомості людей: "Буйний, варварський народ не переймається завітами Христа, поганські боги ближчі його жорстокій, неугованій вдачі [...]" [2, с. 550]. Становище отця Григорія ускладнюється несприйняттям, а іноді й ворожістю людей, які його "чорним круком зовуть, за ним солону кидають, а то бува, ще й болото на чорну рясу впаде" [2, с. 550]. Свідомий своєї місії, отець Григорій не полишає непривітного до нього й до християнства краю. Відчуваючи підтримку княгині Ольги, маючи на неї вплив, священик вірить, що через неї він зможе вплинути й на князя Святослава, на дворян та киян: "З дня на день він надією

живе, що, дякуючи її намовам, князь Святослав покине поганських богів і прихилиться до правдивої віри, – за князем піде його дружина, а за дружиною і всі "лучші люди" [2, с. 551]. Отець Григорій не боїться говорити про нехристиянські засоби правління князя Святослава, наголошує на потребі уникати війни. Іноді докори священика про те, що Святослав "зловживає терпеливості Бога" [2, с. 551], ображали материнські почуття княгині Ольги й між ними виникали непорозуміння, адже княгиня була переконана, що володарі не можуть бути поступливими та лагідними.

Попри складнощі поширення християнства в Київській Русі, численні перешкоди, діяльність отця Григорія не була марною, адже кількість християн збільшувалася, хоча багато хто приховував свою віру через страх. Саме завдяки впливові отця Григорія християнкою стає Малуша. Важливим чинником у здійсненні місії отця Григорія стало його розуміння русичів, прихильність до їхньої землі й звичаїв: "Колись, як тільки отець Григорій до Києва прибув, його сердили ті грішні, поганські звичаї, намовляв княгиню до рішучої боротьби з ними, до кар. Нині, коли зжився з тутешньою природою і привик дихати київським повітрям, то й людей зрозумів" [2, с. 662]. Саме на основі розуміння світогляду людей та їхніх звичаїв результативнішою стає й діяльність священика.

Відданість християнським чеснотам, людяність, небайдужість до долі киян засвідчує отець Григорій під час великого випробування – нападу печенігів на Київ за відсутності князя Святослава. У важкий час отець Григорій забуває про власну безпеку, не ховається й постійно перебуває з людьми, заспокоюючи їх та допомагаючи словом і ділом: "Отець Григорій як не молився, то також на валах стояв і – помагав, чим міг. [...] Останнім шматком хліба з бідним ділився, а як чув, що якийсь багач заховав дещо про найчорнішу годину, то йшов туди і так довго промовляв йому до серця, поки цей не поділився з голодним сусідом" [2, с. 667, 668]. Складні випробування зближують отця Григорія й киян, які в скрутку хвилину не цураються, а прислухаються до священика, хоча в минулому дехто з них проявляв вороже ставлення до нього: "І ніхто не перечив йому, "бо він чорнориз"; бачили, що добра їм бажає" [2, с. 664]. Під час облоги Києва печенігами отець Григорій усвідомлює, що доля цього міста та киян – невіддільна від його власної долі: "Отець Григорій ледве суває ногами, але не хоче йти додому. Невже ж доля Києва йому чужа? Зжився з ним і не покине його при лихій годині. Колись і він молодим був, дечого навчився, пригадує собі і радить. Люди ніби забули, хто він, і слухають старого" [2, с. 664]. Хоча князь Святослав пішов війною на Болгарію – батьківщину отця Григорія, священик як справжній християнин стоїть вище помсти й образи: у церкві святого Іллі він править молебень за успіх княжого походу, а під час печенізької облоги йому "навіть на гадку не прийде, що, може, якраз тепер у його ріднім краю князь Святослав теж який город облягає і, може, як тут печенігів, так там русинів бояться. Помста далека йому. Тільки добрих людей бачить, про лихих забув. Християнин" [2, с. 664].

У п'яти частинах пенталогії "Мазепа" (Нью-Йорк, 1955–1959 рр.) – "Мотря" (1926), "Не вбивай" (1926), "Батурина" (1927), "Полтава" (1928–1929), "3-під Полтави до Бендер" (1955) – відтворено панораму суспільно-політичного, релігійного й культурного життя України кінця XVII – початку XVIII ст. Розкриваючи тематичний спектр повістей (стосунки Івана Мазепи та Мотрі Кочубеївни, шведсько-український союз 1708 р., руйнування Батурина, Полтавська битва тощо), Б. Лепкий значну увагу приділяє висвітленню церковно-релігійної ситуації тієї епохи, відтворює міжконфесійні відносини, зображує представників духовенства.

У контексті розкритих у повісті "Мотря" суспільно-політичних подій кінця XVII ст. та історії взаємин Івана Мазепи й Мотрі Кочубеївни, увиразнюються церковні проблеми того часу. Як відомо, у другій половині XVII ст., разом із втратою політичної незалежності України, автономію втратила й українська церква, адже "в травні 1686 р. Діонісій віддав Київську митрополію Московському патріярхові" [6, с. 292]. Гетьман Самойлович "пішов по найлегшій дорозі – по московській, став щиро служити Москві, став відкрито допомагати їй міцніш закріпитися в зруйнованім краї. [...] Ось цей Самойлович і вирішив остаточно закріпити Українську церкву за Московією, щоб духовенство не заважало йому в його праці" [6, с. 276, 277]. Спираючись на історичні факти, Б. Лепкий показує посягання російської митрополії на українську церкву, зображує поступову втрату її автономії: "Ні народ, ні гетьман Самойлович не постояли за нашу святиню, і тепер наша церква в ярмі. Руки митрополита спутані, він кроку не ступить, не поспитавши Москви" [3, с. 424].

Іван Мазепа, обговорюючи з Пилипом Орликом проблематичність його одруження з Мотрею Кочубеївною (вона була його хрещеницею), говорить про залежність української церкви від Москви, негативно відгукується про Гедеона Четвертинського, який "закабалив" нашу церкву, "продав її, хоч ціле духовенство протестувало" [3, с. 424]. Історичним фактом є те, що єпископ Гедеон Четвертинський в листопаді 1684 року "написав смиренні листи до Москви цареві та патріярхові, розказуючи їм про причини своєї втечі з Польщі, й заявляючи про повну покору" [6, с. 280]. Як наслідок, Гедеон Четвертинський був незаконно обраний 29 червня 1685 року Київським митрополитом й "став клятвотреступником, бо давніше він присягав бути вірним патріярху Вселенському..." [6, с. 282].

У повісті фігурує й постать Мефодія Филімоновича, про якого І. Огієнко пише як про "московського ставленника" [6, с. 269], що "одержав з Москви особливе доручення – впливати на настрій України й нахилити її до Москви [...]" [6, с. 268]. Проте, із часом ставлення Мефодія Филімоновича до Москви змінилося, оскільки він "переконався, що бажання Москви йдуть тільки на те, щоб знищити права Української церкви. З цього часу й він став трохи скося поглядати на те, що мала робити Москва в Україні" [6, с. 270]. Особливості діяльності й поглядів Мефодія Филімоновича, про які пише І. Огієнко, згадано й у відтвореній Б. Лепким розмові Івана Мазепи з Пилипом Орликом. Гетьман позитивно відгукується про "блюстителя київської митрополії, Методія Филімоновича, який був послушний Москві, а й він на вість, що москалі, забравши білгородську єпархію, і на київську зазіхають, спалахнув гнівом великим і перед воєводою Шереметьєвим гукав: "Єсли приїдет к нам в Київ московський митрополит, то ми запремся в монастирях, і разві нас із монастирей за шию і за ноги поволокуть, тогда только московский митрополит в Києві будет... Нам лучше смерть принять, нежели митрополита із Москви!" [3, с. 424]. Зображену в повісті "Мотря" реакцію Мефодія Филімоновича на зазіхання росіян на Київську єпархію наводить й І. Огієнко, спираючись на архівні матеріали [6, с. 271], що ще раз доводить достовірність зображених церковних колізій Б. Лепким.

Відтворюючи образ Івана Мазепи на тлі епохи, показуючи події особистого й політичного життя гетьмана, письменник не оминув увагою й постать його матері, яка "була від довгих літ ігуменею монастиря Дівочо-Вознесенського, Київо-Печерського, Глухівського" [3, с. 55]. Залучаючи історичні відомості, Б. Лепкий розкрив велику роль у житті Івана Мазепи його матері,

яка була для нього найбільшим авторитетом, порадицею та наставницею: "Для гетьмана була ігуменя Магдалина найвірнішим другом, сповідницею його що раз, то нових намірів і планів, учителькою і наставницею. Ніхто не знав того, що вона, і нікого не слухав гетьман так покійно, як своєї доброї і мудрої матері" [3, с. 55]. Образ ігумені Магдалини увиразнює ідею про нероздільність служіння Богу й Батьківщині. Переймаючись долею України, вона дає мудрі поради своєму сину, підтримує й спрямовує його: " – Коли б ти її не любив, то я тебе за сина свого не мала б. Але Україна, бачиш, хоче від тебе великої і неподільної любові, щоб ти тільки про неї дбав, і більше ні про кого! [...] Як треба, то й про мене забудь, не приходи до мене, не гай часу, цілого себе лиш їй присвяти [...]. Двигай цей хрест, мій сину, двигай, Господь його на тебе вложив, терпи!" [3, с. 60, 61].

Як відомо, Іван Мазепа багато зробив для української церкви: давав кошти на будівництво храмів, монастирів, підтримував духовенство. Варлаамові Ясинському – тодішньому київському митрополитові – гетьман виклопотав сан екзарха московського патріарха, щоб таким чином піднести роль української православної церкви. У повісті "Не вбивай" наголошено на значенні діяльності Івана Мазепи у напрямку захисту й піднесення української церкви, розкриваються його погляди на церковно-релігійні суперечки й методи їх вирішення. Так, у розмові з єзуїтом Заленським Іван Мазепа зазначає: "Толеранція, отче ректоре, це мій ідеал. Насильним поширенням якоїсь віри і опресією супротивників релігійних слави Божої не умножимо. Середньовічні практики релігійного питання не розв'язали, видно, треба вирішувати його іншими способами, а саме – свободою слова й совісті. Нехай духовні, сповнюючи пильно й совісно свої обов'язки, воюють не мечем, а словом Божим" [4, с. 30].

Притримуючись історичної правди, Б. Лепкий показує, що духовні діячі не були байдужими до суспільно-політичної ситуації, виявляли себе активними учасниками тогочасних політичних подій, були причетними й до інтриг. Так, отець Никанор бере на себе обов'язок передати царю Петру від Василя Кочубея донос на Івана Мазепу, зокрема розповісти, що гетьман має намір зрадити православному цареві: "Отець Никанор [...] з запалом в очах впевняв наказного гетьмана, що він муки та смерть потерпіти готовий для спасення душі своєї, для церкви святої православної та за православного царя" [4, с. 93]. Івана Мазепу підтримував болгарський архиєрей, "що із-за невідомих ближче причин свій владичий престіл утратив і до українського гетьмана прибукався. [...] Людина вчена, а ще більше відважна, він готовий був іти, куди його гетьман післав, а з найбільшої небезпеки виходив ціло. Як актор у театрі, вбирався у різне вбрання і знаменито грав усяку роль: нині він козак-запорожець, завтра шляхтич, післязавтра жид. Їздив до короля Станіслава і, перебраний за сліпця-бандуриста, перекрадався щасливо до головної квартири шведського короля Карла. Дивував його не тільки дотепом політичним, але й знанням старинних і середньовічних філософів" [4, с. 101]. Саме він доповідає Іванові Мазепі про те, що Василь Кочубей відіслав на нього донос цареві.

Важлива роль духовенства у національно-визвольних процесах розкривається у повісті "Батурин". Письменник акцентує на тому, що у найважчі часи українське духовенство було зі своїм народом. Промовистим у цьому сенсі є образ батуринського диякона, колишнього січовика, який знає й розуміє батуринців, вони ж, в свою чергу, поважають диякона й прислухаються до його порад: "Люблять старого диякона. Колись він на Січі жив, у по-

ходах бував, ще й тепер іноді в церкві, ніби за козаків перед фронтом, гукне: – Господу помолімся!" [1, с. 343]. Під час облоги Батурина царським військом, диякон підтримує людей, не дає їм впасти у відчай: "Диякон завзятий чоловік. Відколи гетьман з Батурина поїхав, ніхто не знає, коли він спить. Все на ногах, ходить, заохочує, кріпить. [...] Диякон батуринців знає, як батько своїх дітей. Здалеку відчуває їх пригноблений настрій.

– Чого ж ви так посоловіли, люди? Ще бою не було, а ви вже ниєте зі страху. Це не по-козацьки. [...] Погадайте, скільки душ дивитиметься на нас. Як ви Батурин боронили? – питають. Вважайте, щоб не важко було дати відповідь. Господь не одного гріха простить тому, що чесно вмере. А яка ж чесніша може бути смерть, як не в обороні батьківщини своєї перед антихристовим зазіханням?" [1, с. 343]. Після слів диякона та його заклик боронити свою землю люди змінюються: "В батуринців вступає дух. Молодші і в пекло пішли б за ним. Його слово велику силу над ними має" [1, с. 343]. У хвилини відчаю й зневіри диякон не залишав людей, підтримував і втішав їх: "Диякон невтомно ходив по місті, і де тільки появилася його висока стать, збиралися люди, особливо жінки й діти. Потішав їх то словами зі Святого письма, то жартами. [...] Хворим слів потіхи і розради не щадить" [1, с. 351, 359]. У вирішальний момент оборони Батурина диякон йде на сильнішого ворога з шаблею та хрестом й кличе за собою інших: "В цей мент біля воріт явився диякон. В правій руці шабля, у лівій хрест. Біля нього донька, а коло них старий золотар.

– З Богом – вперед! – гукнув диякон [...]. Диякон їх веде. Не питаються, які в нього плани, які вигляди на успіх, йдуть за ним, за тим хрестом, піднятим угору, в котрого остаточну перемогу привикли вірити змалку. Може, він і сам не знав, куди їх веде, розуміючи тільки одно, що ворога треба якнайдалше від мурів. [...] диякон з донькою і старим золотарем відпирив від брами москалів. [...] перед ним, наче перед якоюсь вищою, надприродною силою, подавались москалі [...]" [1, с. 391–393]. Проте сили були нерівні, і царські війська, обійшовши диякона, вдерлися в місто: "Може, диякон і побачив свою важку похибку, може, й рад би вернутись, але це неможливо. Йому остається одна тільки дорога – пробиватися далше, через ріку, в поле, ген-ген, може, аж на Січ" [1, с. 393].

У повісті "Батурин" увиразнюються й такі тенденції тієї епохи, як залежність окремої частини духовенства (переважно російського) від політики царської влади та використання царським урядом православної церкви в політичних цілях. Показовою у цьому контексті є розмова двох вартових на руїнах Батурина:

– Або я знаю, що приказував Христос. Попи знають, а попи за царем.

– Не всі.

– Правда, що не всі. Але ж попи благословляють нас хрестом святим, випроводжаючи в похід [1, с. 469].

У повісті "Полтава" залежність духовних діячів від політичних тенденцій увиразнюється через показ засудження російською православною церквою гетьмана Івана Мазепи: "Після молебня митрополит з рештою духовних високопоставлених осіб мали виголосити анатему й вічний прокляти "зłodієві і зрадникові Мазепі"" [5, с. 276]. Митрополит проголошує Івана Мазепу зрадником, виголошує йому "анатему" "за порушення присяги і за зраду великому цареві" [5, с. 276]. Історичні факти, зображені Б. Лепким, зокрема визнання Івана Мазепи російською православною церквою зрадником, увиразнюють згубність тиску влади на церкву, доводять неприпустимість залежності духовенства від політики влади. Наслідки відтворених у повісті явищ, на жаль,

виявилися тривалими: православна церква Московського патріархату досі проклинає Івана Мазепу, а окремі представники російського духовенства виступають за єдиний канонічний простір, заперечують існування самостійної України, її народу, культури, церкви, за які боровся і які відстоював Іван Мазепа.

Водночас, як видно з твору, не всі священики були залежними від царської політики: окремі представники українського духовенства підтримували Івана Мазепу в його діях, у прагненні позбутися московського ярма. Так, перед Полтавською битвою у Липовій Долині біля Гадяча в ніч з 29 на 30 грудня, де зупинилися козаки та шведи, місцевий "священик казав відчинити церкву і цілу ніч правили там молебні і читали часи, щоб хоч деяка часть людей могла таким чином захиститися перед вітром і стужею" [5, с. 349–350].

Отже, історичний дискурс Б. Лепкого розкриває широку панораму суспільно-політичних, релігійно-церковних подій часів Київської Русі ("Вадим") та періоду гетьманування Івана Мазепи ("Мазепа"). Синтезуючи у своїх творах історичні факти й легендарний матеріал, літописні відомості та художню вигадку, письменник значну увагу приділив розкриттю релігійних та церковних проблем: особливостей поширення християнства ("Вадим"), церковних суперечностей, боротьби за незалежність української церкви, втрату нею своєї автономії, використання церкви й духовенства в політичних

цілях ("Мазепа"). Дотримуючись історичної правди, Б. Лепкий показав, що втрата у кінці XVII ст. українською церквою своєї незалежності безпосередньо пов'язана зі втратою державної самостійності. Уникаючи тенденційності у моделюванні образів своїх героїв, письменник зображав представників нижчого й вищого духовенства орієнтованими насамперед на реалістичність й психологічну вмотивованість розкриття характерів. Історичні твори Б. Лепкого, акцентуючи уроки історії, увиразнюють важливу роль духовних діячів не лише у церковно-релігійних процесах, але й у суспільно-політичних подіях, у національно-визвольній боротьбі, показують спільність долі священика й долі його народу, єдність християнських та національних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Лепкий Б. Батурич / Б. Лепкий // Лепкий Б. Мазепа : Трилогія. 1. Не вбивай. Батурич : Іст. повісті. – Дрогобич : Відродження, 2004. – С. 258–526.
2. Лепкий Б. Вадим / Б. Лепкий // Лепкий Б. Твори : У 2 т. – К. : Дніпро, 1991. – Т. 1. – С. 544–684.
3. Лепкий Б. Мотря : Іст. повість / Б. Лепкий. – К. : Дніпро, 1992. – 464 с.
4. Лепкий Б. Не вбивай / Б. Лепкий // Лепкий Б. Мазепа : Трилогія. 1. Не вбивай. Батурич : Іст. повісті. – Дрогобич : Відродження, 2004. – С. 5–257.
5. Лепкий Б. Полтава : Іст. повість. – К. : Дніпро, 1992. – 370 с.
6. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Українська церква / І. Огієнко / Упоряд., авт. передмови М.С. Тимошок. – К. : Наша культура і наука, 2007. – 408 с.

Надійшла до редколегії 05.09.2012

Прилипко І., канд. філол. наук, докторант
КНУ ім. Т. Шевченка, Київ

ДУХОВЕНСТВО И ЦЕРКОВЬ В ИСТОРИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ Б. ЛЕПКОГО

В статті розкриваються особливості зображення духовенства, церковно-релігійних відносин в історичній повісті "Вадим" і в пенталогії "Мазепа" Б. Лепкого. Увага акцентується на в'яясненні специфіки образів духових діячів, на достовірності зображених писателем історичних реалій.

Prylipko I., PhD, Postdoctoral Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

CLERGY AND CHURCH IN THE B. LEPKY'S HISTORICAL DISCOURSE

The article explores the specificity of representation of the clergy and the church-religious relations in Bogdan Lepky's historical tales "Vadym" and in the pentalogies "Mazepa". The attention is accented on the elucidating the specificity of images of clergy, on the authenticities of representation of the historical realities by writers.

УДК 821.161.2

Р. Ткаченко, канд. філол. наук, докторант
КНУ ім. Т. Шевченка, Київ

НАУКОВІ ЕКСКУРСИ ЯК ХУДОЖНІЙ ЗАСІБ У РОМАНІ А. КРИМСЬКОГО "АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ"

У статті проаналізовано роль наукових екскурсів у романі А. Кримського "Андрій Лаговський", пов'язаних з ідейно-художнім задумом письменника. Елементи наукового мислення в художній структурі розглядаються на тлі мистецьких течій кінця XIX – початку XX ст.

Ключові слова: наукові екскурси, декаданс, психологічна колізія, раціоналізм, культурна матриця.

Роман А. Кримського "Андрій Лаговський" був і, найцікавіше, залишається унікальним в українській літературі. Твір привертає увагу насамперед типом головного героя, науковця, свого часу вельми рідкісного, що посів одне з чільних місць серед персонажів українського письменства щойно в 60-х – 70-х рр. XX ст. У романі трапляються висловлювання німецькою, англійською, російською, французькою, турецькою та іншими мовами; дія відбувається в Центральній Україні, на кавказькому узбережжі Чорного моря, у Москві; прозу переплетено з віршами, як-от пізніше в романах Б. Пастернака, Г. Гессе; на сторінках книги персонажі обговорюють контроверсійні проблеми: суспільні,

релігійні, морально-етичні; розповідь пересипана ризикованими, як на той час, солоними жартами, грубаватими анекдотами, натуралістичними сценами; письменник не боявся парадоксів, сміливо поєднуючи низьке і високе, вульгарність з аскезою у повнокровну картину життя, текст "Андрія Лаговського" багатий на інтертекстуальні моменти. Без його розуміння неможливо збагнути питомі джерела окремих тенденцій сучасного літературного процесу в Україні.

Цей твір досліджували О. Бабишкін, Н. Поляруш, С. Процьок, М. Моклиця, Я. Поліщук, С. Павличко, Т. Маленька та ін. Проте, наскільки нам відомо, ні монографічного теоретико-літературного досліджен-